

Hvad med kulturarven? - et hus i Hadsund

AF LISE ANDERSEN

I forbindelse med den fysiske planlægning har Staten gennem de seneste år stillet krav til kommunerne om i større omfang at tage hensyn til kulturarven. Kommuneplanerne skal indeholde retningslinjer for sikring af de kulturhistoriske bevaringsværdier, herunder de værdifulde kulturmiljøer. I forlængelse heraf blev der ved den sidste revision af museumsloven i 2006 lagt op til et større samarbejde mellem kommunernes tekniske forvaltninger og de statsanerkendte museer i behandlingen af byggesager, herunder også nedrivningssager.

Med hensyn til de arkæologiske interesser er loven præcis i sine formuleringer, så selv om ikke alle lodsejere og bygherrer er lige forstående overfor nødvendigheden af at sikre forhistoriske levn, så er der ingen tvivl om, hvordan man som hhv. lodsejer og museum skal forholde sig. Anderledes er det imidlertid med kulturarven fra nyere og nyeste tid – hvilket i museal sammenhæng vil sige tiden efter reformationen i 1536. Her er lovgivningen noget mere elastisk. Generelt er kommunerne imidlertid meget bevidste om at inddrage museerne og gøre brug af deres ekspertise i arbejdet med byggesager, hvor kulturhistoriske værdier kan være på spil. I det følgende skal jeg forsøge at beskrive en sådan sag, som i sin substans er typisk, men som pga. lidt politisk tumult nok blev genstand for større offentlig opmærksomhed end så mange tilsvarende sager.

Da Teknisk Afdeling ved Mariagerfjord Kommune i april 2008 fik en ansøgning om nedrivningstilladelse til et gammelt byhus i Hadsund, var det oplagt at henvende sig til Hadsund Egns Museum. I første omgang skete henvendelsen telefonisk, og spørgsmålet lød, sådan som jeg erindrer det: "Tror du, der kan være noget kulturhistorisk væsentligt, der forhindrer en nedrivning af Hotel Hadsund?". Spørgsmålet kunne jeg kun besvare med et "ja" efterfulgt af en længere talestrøm om bygningens fortid som hjemsted for det færgeri, der var årsagen til, at Hadsund ligger, hvor den gør, og senere som det glørværdige hotel, hvor stort set samtlige Hadsund-foreninger

Hadsund set fra syd i 1878. Lige over den græssende best i forgrunden ses Hotel Hadsund. Bag hotellet skimtes den meget lange kostald.

Øst for hotellet lå stadig i 1920'erne den gamle bestestald med plads til 200 heste. Overfor hotellet yderst til venstre ses en del af "Lykkens Prøve" – i nyere tid kaldet "Færgesgården", som nu er revet ned, men som var bygget som aftægtsbolig for den gamle færgemand Wested.

gennem mere end 100 år har holdt deres generalforsamlinger, hvor folk samledes til familiefester, kommunal- og folketingsvalg, diletant, revy, juletræsfester, afdansningsballer, begravelseskaffe osv.

Da jeg endelig tav for at trække vejret, blev jeg spurgt, om jeg ikke lige ville skrive en udredning om bygningskompleksets historie. Der var meget kort frist, men Hotel Hadsund er en så markant bygning i byens historie, at kilderne var til at få øje på. I øvrigt var bygningen allerede i Regionplanen udpeget som en del af et bevaringsværdigt kulturmiljø.

Det er væsentligt at påpege, at museet i sådanne situationer leverer de historiske fakta om en bygning og også konkluderer, hvorvidt der er kulturarv på spil og i så tilfælde på hvilken måde. Men det er ikke museet, der afgør, om en lodsejer får "ja" eller "nej" til sine byggeprojekter. Nogen vil betragte det som en svaghed, andre som en styrke, men med den nuværende lovgivning er det helt og aldeles en politisk beslutning.

Redegørelsen kan i hele sin længde ses på Mariagerfjord Kommunes hjemmeside eller på museet, men i betragtning af, hvor tæt Hadsund har været på at miste en af sine ældste bygninger, er det måske betimeligt at resumere bygningshistorien her.

Lidt forhistorie

I tiden efter 1830, hvor bønderne begyndte at producere mere og mere korn til salg, blev det mærkbart, at bønderne i den sydøstlige del af Himmerland havde meget langt til de nærmeste markedspladser. Derfor blev der givet tilladelse til, at der fra 1838 to gange årligt kunne holdes markeder ved færgestedet ved Hadsund. I 1854 blev der yderligere givet tilladelse til, at der måtte oprettes en handelsplads ved Hadsund (egl. Haderup Sund), som dengang betegnede det sund nord for Haderup, hvor fjorden er smaldest.

Allerede inden 1854 var der givet tilladelse til udskibning af korn fra Hadsund, og mange købmænd fra de omkringliggende købstæder stod på spring for at oprette filialer på den nye handelsplads.

En af dem, der så en fordel i at etablere sig her, var købmand og konsul Søren Sørensen i Hobro. Sørensen var en af fjordområdets største kapaciteter på kornhandelens område.

Det korn, som købmændene opkøbte på pladsen, blev udskibet via færgestedet, da der ikke var nogen havn ved Hadsund. Færgefarten skrev sig tilbage til middelalderen og havde siden slutningen af 1700-tallet været hjemmehørende på nordsiden af fjorden. I forbindelse med færgeriet var der også gæstgiveri, så de rejsende havde mulighed for at få et måltid mad og en seng at sove i.

I 1854 var færgemanden, Jesper Michael Wested, blevet en ældre mand, der ikke længere formåede at holde færgen og færgested ved magt, og han solgte da færgeriet til konsul Sørensen. Som et led i kontrakten mellem køber og sælger lovede konsul Sørensen at lade opføre et hus til den gamle færgemand syd for færgegården.

Hotel Hadsund efter bygningen af "Salen" i 1892. Alléen med de stynede træer førte ned til færgen (i dag Havnevej).

Færgemandens nye ejendom bestående af beboelse, stald og lade, lå med de tre bygninger på rad og række langs sydsiden af Hobro-Aalborg landevej og blev kaldt "Lykkens Prøve". Huset blev gennem tiden meget forbygget og blev nedrevet i 2009. Det er i vores tid blevet kaldt "Færgegården", men har altså aldrig været det.

Fra færgegård til hotel på den nye handelsplads

Til færgeriet hørte en gård med jordtilliggende. Straks efter købet i 1855 byggede Søren Sørensen en ny hotelbygning, der blev byens mest statelige hus i to etager og med tegltag, og det fik – helt i tidens ånd – navnet Hotel Skandinavien. Huset lå langs landevejens nordside og udgjorde en del af færgegården, som nu fik anvendelse som købmandsgård. Huset, hvis oprindelige grundplan var 25 x 10 m, var indrettet med værelser og køkken i underetagen og værelser på 1. sal. Færgegårdens gamle stuehus blev ikke raget ned, men blev brugt til bolig og hushold.

Det nye hus var opført i stil med en hotelbygning i konsulens hjemby, Hobro. I A.C. Andersens erindringer (befinder sig på Hadsund Egns Museum) fortæller han, at der i hans barndom i 1900-tallets første årti stadig var en stor vestibule med en bred trappe, der ved en repos delte sig i to trapper, der førte op til værelserne på begge sider af vestibulen. A.C. Andersen omtalte huset som byens eneste "storbyagtige" hus i hans barndoms Hadsund. Den omtalte trappe blev taget ned ved en senere ombygning, men har sikkert været der fra huset blev bygget.

Med tre nye købmandsgårde på handelspladsen, foruden den han selv ville oprette, forventede konsul Sørensen sikkert mange handlende og andre tilrejsende i de kommende år, og måske har han også set Hadsund som mål for den gryende turisme. Endnu manglede dog gode trafikmidler, men allerede da byen i 1869 kunne nås med jernbane til Hobro og derfra med dampbåd, var Hadsund med som turistmål. I P.V. Groves rejsehåndbog fra 1870 omtales Hadsund Ladeplads og Gæstgivergården Skandinavien med værelser til 2½ mark.

Driften af hotellet og færgegården med færgeri bortforpagtede konsul Sørensen til Lauritz Peter Bernstorff Schrøder. I forpagtningskontrakten skriver konsul Sørensen, at han havde "købt Hadsund", hvilket understreger, at for konsulen og hans samtid var Hadsund simpelthen ensbetydende med færgegården!

Schrøder underskrev en meget skrap forpagtningskontrakt, allerede inden hotellet blev bygget. Han blev ikke længe på stedet, men flyttede med familien til Visborg i 1858. Herefter blev konsul Sørensens besiddelser i Hadsund bestyret af sønnen Lauritz Bolt Sørensen (1834-1904), der havde lært købmandskab og uddannet sig i udlandet. Hoteldriften var dog stadig i lange perioder forpagtet ud.

L.B. Sørensen, der har lagt navn til L.B. Sørensens vej, der løber ovenfor hotellet, drev en betydelig købmandshandel fra hotellet. Han forblev ugift, og ved sin død i 1904 havde han testamenteret sin store formue til tre af ham stiftede legater: ét til fordel for nødlidende personer i Vive sogn, ét for handelsstanden i Hadsund og ét for håndværkerforeningen. Borgere i Hadsund rejste til gengæld en

Reklame fra Vejviseren
1914-18

L.B. Sørensen

sort poleret stele over ham med inskriptionen: "Ved ædelt Hjerter, bramfri Færd, Du dig et Minde har plantet her" (står på Hadsund kirkegård).

I kornhandelens blomstringstid i perioden 1850-75 var det ikke usædvanligt, at der i en købmandsgård i Hadsund blev modtaget op til 1000 tdr. korn om ugen. Når bønderne kom ind til byen for at sælge deres korn, benyttede de samtidig lejligheden til at købe de købmandsvarer, de havde brug for, og til L.B. Sørensens ejendom var der da også en stald, der kunne rumme 200 heste (opstaldning af kundernes heste). Denne stald lå med gavlen ud mod Vestergade, lige øst for hotelbygningen.

Før byen i 1873 fik postkontor var L.B. Sørensens købmandshandel også brevsamlingssted. Bygningen i Vestergade var med andre ord et sted, hvor mange mennesker havde deres gang.

Der bygges sal

I 1892 blev der bygget en sal til vestenden af huset. Salen var bygget i grundmur og havde asfalttag.

Den betydning, som salen fik som samlingssted i byen, er svær at forstå for en eftertid, hvor antallet og karakteren af tilbud om adspredelser er helt anderledes end i første halvdel af 1900-årene. Salen var rammen om omrejsende teatre, Dramatisk Klub (lokalt dilettant teater), danseskole, foreningers generalforsamlinger og stiftelsesfester, foreningsballer, juletræsfester, foredragsaftener, musikarrangementer o.s.v. I en senere tid blev det også valgsted ved folketings- og kommunalvalg.

Samme sal har været ramme om nogle af byhistoriens største begivenheder. I mere end 50 år havde man forhandlet om broforbindelse ved Hadsund, og da den første Hadsund Bro endelig kom i december 1904, blev indvielsen fejret i salen på Hotel Hadsund. Her afholdtes også den allerførste håndværker- og industriudstilling i 1905 – en udstilling, der ledte frem til den store amtsudstilling i

Hadsund Amatørteater (stiftet 1943) havde deres forestillinger på Hotel Hadsund.

Hadsund Gymnastikforening efter opvisning på Hotel Hadsund i 1930'erne.

1908, som satte Hadsund på Danmarkskortet, og hvis hele planlægning foregik fra hotellet.

Utallige er også de hadsundere, der har fejret deres dåb, konfirmation og bryllup på hotellet, ligesom det var et yndet sted at drikke "begravelseskaffe".

Samme år som L.B. Sørensen døde, blev den første Hadsund Bro indviet og færgeriet derfor lukket.

Arvingerne solgte Hotel Hadsund, som det da kaldtes, til Poul Jacobsen, som kun havde det i to år.

Af brandforsikringstaksationen foretaget i forbindelse med ejerskiftet i 1905 ses, at det gamle stuehus fra før hotellets tid er forsvundet, men der er stadig 5 bygninger nord og øst for hotellet, som var rester af den gamle færgegård. Disse bygninger blev først revet ned i 1917 (en lille rest, der dog blev reduceret i 1982, står der dog stadig).

Turismen kom "med de billige tog til Hadsund"

Poul Jacobsen solgte i 1907 hotellet til A. Svejstrup, der foretog en del forandringer på huset. Bl.a. fjernedes den tidligere omtalte trappe i vestibulen. I Vejviseren fra 1908 reklamerede Svejstrup med: rummelig teatersal, 12 nymonterede værelser, have og keglebane, vandkloset og elektrisk lys; Hadsund Elværk var oprettet to år før i 1906. På dette tidspunkt havde Hotel Hadsund fået en stærk konkurrent, idet Afholdshotellet på Torvet blev bygget i 1902. Afholdshotellet lokkede turisterne med billard og elektrisk piano!

I januar 1910 overtog Otto Ditlev Jordansen hotellet. Ud over en velrenommeret restaurant i hotellet, drev Jordansen også Skovpavillon i Lystanlægget i Thygeslund Skov, hvor han havde en restaurant med veranda, hvorfra der var fjordudsigt. I tilknytning hertil var der også dansestrade.

Jordansen levede højt på den blomstrende turisme. I Vejviseren fra 1914 kan man læse: "Hver Søndag i Sommertiden i de sidste Aar har Hadsund haft store Fremmedbesøg, undertiden i Tusindvis. De saakaldte "Billigtog" fra Aalborg og Randers har bidraget meget hertil". Billigtogene kørte om søndagen, hvor man kunne køre fra Randers eller Aalborg til Hadsund for ca. halv pris. Det benyttede mange sig af, sådan som det beskrives i en revyise sunget af Erika Voigt i 1910.

Under 1. Verdenskrig var Jordansen indkaldt til sikringsstyrkerne, og måske derfor var forholdene på hotellet noget rodede. I Jyllands-Posten kunne man juleaftensdag 1916 læse, at amtmanden ved et amtsrådsmøde havde udtalt sig meget dystert om forholdene: "Jeg kom derned på hotellet en aften kl. 11.30, og da var der åbent og fyldt med berusede mennesker, skønt der skal lukkes kl. 10. Herredsfogeden sagde til mig, at det var umuligt at få noget ud af retssager i byen, thi der mødte aldrig et ædru vidne."

I 1924 købte Chr. Godtfred Frederiksen hotellet. Han stammede fra Vendsyssel, og man sagde om ham, at han ejede hele Hjallerup og det halve af Vendsyssel. Sandt er det i hvert fald, at han var ejer af hoteller i 6 jyske byer – foruden Hadsund Tømmerhandel og Kulimport! Frederiksen døde i 1938, men enken Tekla Frederiksen førte hotellet videre med støtte af datteren Bertine Johanne Mähl og hendes mand. I 1943 overtog så en anden datter og hendes mand Mads Kjør-Olsen hotellet, som de drev indtil 1961.

I 1938 undergik hotellet en større renovering. Teater- og festsalen byggedes om og blev nu Himmerlands største teatersal, som oven i købet blev berømmet for sin akustik. Ovenpå blev der en mindre festsal. Hotelværelserne blev nymonteret og hele huset forsynet med

Mange store begivenheder er fejret på Hotel Hadsund. Her er det fra festen efter en fodboldkamp mellem lokale frihedskæmpere og engelske soldater i de glade dage efter befrielsen af Helberskov i maj 1945.

*Vælgermøde på hotellet i
1970'erne*

nyt varmesystem og "luftfornylsessystem". Ombygningen blev taget i brug ved en storstilet indvielsesfest den 9. december 1938.

Man må formode at ombygningen i 1938 havde "fremtidssikret" hotellet, for under de følgende ejere skete der ikke større forandringer.

Hotellet som samlingssted for byens borgerskab

I flere erindringer i Hadsund Egnsmuseums arkiv fortælles om hotellets betydning som samlingssted – primært for byens borgerskab (arbejderne besøgte i stedet byens tre foreningsværtshuse kaldet "sutter").

A.C. Andersen fortalte i 1982: "Bedsteborgerne samledes næsten hver eftermiddag ved 5-tiden og drak "5-te". Her diskuterede man byens og egnens forhold. Mange forskellige forslag fremkom og blev senere fremsat og behandlet i Håndværkerforeningen, som dengang faktisk fungerede som byens sogneråd, fordi Hadsund lå i to kommuner – Vive, hvor Hotel Hadsund lå, og Visborg, hvor kirke, skoler og Afholdshotellet lå."

Ved eftermiddagsteen på hotellet raflede man også "Hadsund". Et spil som byens rafleklub, der er stiftet omkring 1938 og har haft til huse på hotellet, indtil det lukkede efteråret 2009, stadig praktiserer.

Hotel Hadsund i allernyeste tid

Arne Nielsen ejede hotellet frem til 1966, og nu fulgte en tid, hvor hotellet fik en lidt omtumlet tilværelse og ofte skiftede ejer. I en periode var Thure Barsøe-Carnfeldt involveret, og fik "pudset" hotellet op, som det hedder i avisen, før han solgte det igen. Det blev stærkt moderniseret og blev bl.a. forsynet med store kviste og nogle stærkt uklædelige markiser over alle vinduer i stueplan.

Ib Hansen, som købte hotellet i 1975, og hans kone Lissy fik vendt udviklingen, så hotellet igen blev et hyggeligt sted, hvor mange holdt deres familiefester, foreningsarrangementer m.v. Hoteldriften blev reorganiseret. Hotellet deltes op i 9 store og 10 små anpartar organiseret i kommanditselskabet K/S Cimperland. Ib Hansen solgte

til kommanditselskabet, men fortsatte driften som forpagter. I foråret 1978 blev hotellets værelser sat i stand.

Pga. Ib Hansens alvorlige sygdom måtte hotellet i 1982 sættes til salg. Det viste sig at være meget svært at sælge hotellet, og i de lokale aviser kan man læse om den frygt, som byens borgere følte ved udsigten til at miste deres hotel. Der fremkom mange forslag til redningsaktioner, men hotellet endte alligevel på tvangsauktion i september 1982.

Knud Erik Westergård overtog (som privatperson) hotellet og forpagtede det ud til KEW Industri A/S. Arkitekt Jørn K. Sørensen, Hadsund, stod for den efterfølgende restaurering af hotellet.

Markiserne blev fjernet og hele facaden blev rensat af og pudset op fra grunden. Udseendemæssigt kom bygningen nu mere til at ligne det oprindelige hotel, om end kvistene stadig skæmmer arkitekturen. En del af den lange bagbygning (ca. 15 m), der egentlig var en staldbygning fra færgegårdens tid, blev revet ned. Det nyistandsatte hotel blev genåbnet i februar 1983. Knud Erik Westergaard udtalte i den anledning: "Det er min hustru og mit håb, at vi med genåbningen af Hotel Hadsund har skabt rammerne for, at Hadsund-egnen har fået et hotel, der kan leve op til fremtidens ønsker og behov, samt være til gavn og glæde for alle. Det er da også vort håb, at man vil følge vort initiativ op, tage hotellet til sig, værne om det, og først og fremmest benytte og bruge det – det ville være den bedste gave, vi kunne få".

De sidste 20 år har hotellet været ejet af Hotel Hadsund Aps og forpagtet ud til Per Munkholm, der døde i 2009. Siden efteråret 2009 har hoteldriften været nedlagt.

Har Hotel Hadsund en fremtid?

På baggrund af foranstående måtte museets konklusion på kommunens spørgsmål blive, at Hotel Hadsund, som oprindeligt var en del af færgegården, er knyttet til byens allerældste historie. Ved dets

*Hotel Hadsund efter re-
novering i 1982. De store
kviste skæmmer stadig
bygningen.*

opførelse i 1855 blev færgegården simpelthen opfattet som synonym med "Hadsund". Stedet kan altså med god ret opfattes som byens vugge. Hotellet blev bygget, før der egentlig var nogen by her, og det blev bygget på det sted, som byen skulle komme til at udvikle sig fra. Med sin placering tæt ved et trafikalt knudepunkt blev hotellet det naturlige omdrejningspunkt i byen.

Ingen andre huse i Hadsund har gennem tiden samlet så mange hadsundere til private fester, foreningsfester, generalforsamlinger osv.

Bortset fra "Købmandsgården" i Storegade er det det eneste hus opført i byens tidligste periode, der stadig står, og modsat Købmandsgården har det aldrig været brugt til andet end dets oprindelige formål. Det har undergået ombygninger undervejs for at leve op til skiftende generationers forventninger til et hotel, og arkitektonisk har disse ombygninger ikke altid været lige heldige, men huset har trods alt bevaret sin karakter. Selv om tilbygningen, der rummer "Salen", ikke er nogen arkitektonisk skønhedsåbenbaring, så vil den for de fleste hadsundere rumme mange positive minder.

Konklusionen må derfor blive, at Hotel Hadsund set ud fra en kulturhistorisk synsvinkel har en særdeles høj bevaringsværdi.

Efter nogle forviklinger og heftige diskussioner i pressen besluttede politikerne i 2009 at nægte den nedrivningstilladelse, der skulle have banet vejen for opførelsen af et supermarked på grunden. Hotellets drift er siden indstillet, og huset står langsomt og får lov at forfalde.

Det er en situation, som desværre er et alt for velkendt resultat af de bevaringsbestræbelser, der følger af den i indledningen nævnte lovgivning. Skal man imødegå disse situationer, kræver det, at man ude i kommunerne får lavet kulturmiljøatlas, hvor de enkelte bygningers bevaringsværdi vurderes (tidligere kaldte man dem kommuneatlas, men de tog i princippet kun hensyn til enkelthuse og ikke til bymiljøer). Sådanne kulturmiljøatlas er et uvurderligt redskab i kommunernes planlægningsarbejde. I Mariagerfjord Kommune har kun den gamle Mariager Kommune imidlertid et sådant atlas.

For de kommunale embedsmænd er det vigtigt at være "klædt på", og have rådighed over de nødvendige planlægningsværktøjer, men for at opnå lokalbefolkningens forståelse for bevaringsarbejdet er det af ligeså afgørende betydning, at historien om vore spændende gamle huse bliver kendt. På Hadsund Egn's Museum forsøger vi at sprede kendskabet til bygningshistorien gennem byvandring og foredrag, som heldigvis altid har god tilslutning, og gennem artikler som den nærværende.